

za *prazno*, *pogumneš* (?) za *pogumnež*, *metulj* za *metulj*, *s kem* za navadni *s kom*, *šče* za *še* i. t. d.; nekoliko označujejo njegovo pisavo že gori doslovno navedeni stavki... Učeni g. profesor naj pomisli, da ni nič lažje, nego si ustrojiti svojo teorijo ter na nje podlagi podirati obstoječo konvencionalno pisavo; toda pomisli naj tudi, kam bi prišli, ako bi si vsaki pisatelj privoščil svojo pisavico. Hvala Bogu, da je zdravi inštinkt narodov doslej še vselej prešel na dnevni red črez take pravopisne športe!

Tudi se mi zdi potrebno opomniti, da je g. prof. vvedel v slovnico nekoliko preveč ruskih izrazov; ali misli g. sestavljatelj, da se bodo ti izrazi bolj razumeli nego slovenski lokalizmi, katerih se tako ogiblje (gl. predgovor)? Mislim, da ne. Tudi ne vem, zakaj bi vvajali v slovnico nove ali zastarele tehniške izraze, ko so se vendar Janežičevi udomačili. Zato mislim, da bo boljše, če ostanemo pri svojem »sklonu«, »padež« pa prepustimo Latincem in Nemcem...

Toda to so malenkosti; splošno treba priznati, da sta Hostnikov slovar in njegova slovnica važen pojav, znamenito delo v naši literaturi. Do našega občinstva pa je, da seže z vsem zanimanjem po ti prekrasni knjigi, katera ne sme ostati brez uspehov...

Zunanja oblika dela vso čast našemu podjetnemu Gabrščeku, kateri sme biti ponosen na tako lično delo, kakršnega ne bi bila mogla menda natisniti nobena slovenska tiskarna. Tisk je jasn in razločen, cirilske črke so lepe in se lahkočitajo; vse tiskarsko delo se je jako posrečilo, in tudi tiskovnih napak ni preveč.

Semjon Semjonovič + B.

Nekaj o Prešernovi »Novi pisariji«. Vsaki izobraženi Slovenec pozna »Novo pisarijo«; posamezni izrazi in celi verzi te duhovito zasnovane in bistroumno razpeljane satire nam rabijo spričo splošne umljivosti že kot citati in za jako primerno orožje, če se je treba hitro odkrižati sitnega nasprotnika.

Kako prikladno se dajo citirati krepki in značilni začetni verzi:

»Da zdaj, — ko že na Kranjskem vsak pisari,
Že bukve vsak šušmár dajè med ljúdi,
Ta v prozi, óni v verzih se slepari, —
Jaz tudi v trop, — ki se potí in trudi
Ledino orje naše poezije, —
Želim se vriniti, se mi ne čudi.
Prijatel! uči mene pisarije!
Kakó in kaj ušeč se Kranjcem poje,
Odkrij mi proze naše lepotije.«¹⁾

Da so ti verzi čisto originalno Prešernovi, o tem doslej pač nihče ni dvomil; tem bolj ostrmimo, ko beremo čudno podobni začetek prve Goethejeve »poslanice«:²⁾

»Jetzt, da jeglicher liest und viele Leser das Buch nur
Ungeduldig durchblättern und, selbst die Feder ergreifend,
Auf das Büchlein ein Buch mit seltner Fertigkeit propfen,
Soll auch ich, du willst es, mein Freund, dir über das Schreiben
Schreibend, die Menge vermehren und meine Meinung verkünden,

¹⁾ Po Jurčičevi-Stritarjevi izdaji.

²⁾ Goethe's sämtliche lyrische Gedichte. Herausgegeben und mit Anmerkungen begleitet von Fr. Strehle (v zbirki: Hempel's Classiker-Ausgaben).

Dass auch andere wieder darüber meinen, und immer
So ins Unendliche fort die schwankende Woge sich wälze.«

Nihče ne more tajiti velike sličnosti Prešernovih in Goethejevih besed; ne more se pa tudi nihče dolgo oklepati misli, da bi bila ta sličnost slučajna; zdi se marveč, kakor da imamo tu pred seboj original in dobro prestavo, da je Prešeren vedoma ali nevedoma tu posnel nemškega pesnika. Vsaj o začetku »Nove pisarije« je to gotovo res, v nadaljnjem razvoju tega pesmotvora bi se veda tako ozke sorodnosti z nemško poslanico zaman iskalí; Goethe razlaga doktrinarno — kakor je primerno poslanici — da zastonj izkušamo preobračati ljudi s knjigami in z lepimi nauki, češ, človek posluša in sliši vedno le to, kar mu ugaja, in se da pač v svojem prepričanju potrditi, ne da si pa tujih misli vsiljevati; Prešeren nam pa kaže v živahnem razgovoru in z zasoljeno ironijo napačne nazore o umetnosti.

Poslušajmo Goetheja (v. 11. sled.):

»Edler Freund, du wünschest das Wohl des Menschengeschlechtes,
Unserer Deutschen besonders und ganz vorzüglich des nächsten
Bürgers und fürchtest die Folgen gefährlicher Bücher; wir haben
Leider oft sie gesehen. Was sollte man oder was könnten
Biedere Männer vereint, was könnten die Hertscher bewirken?«

Vv. 22. sled.:

»Was man leichter entwirft, ist leicht zu verlöschen,
Und viel tiefer prägt sich nicht der Eindruck der Lettern,
Die, so sagt man, der Ewigkeit trotzen. Freilich, an viele
Spricht die gedruckte Kolumne; doch bald, wie jeder sein Antlitz,
Das er im Spiegel gesehen, vergisst, die beweglichen Züge,
So vergisst er das Wort, wenn auch von Erze gestempelt. —
Reden schwanken so leicht herüber, hinüber, wenn viele
Sprechen und jeder nur sich im eigenen Worte, sogar auch
Nur sich selbst im Worte vernimmt, das der andere sagte.
Mit den Büchern ist es nicht anders. Liest doch nur jeder
Aus dem Buch sich heraus, und ist er gewaltig, so liest er
In das Buch sich hinein, amalgamiert sich das Fremde.
Ganz vergebens strebst du daher, durch die Schriften des Menschen
Schon entschiedenen Hang und seine Neigung zu wenden« . . .

Na prvi pogled morda ne zapazimo v Prešernovi »Pisariji« nič takega, kar bi nas spominjalo tega Goethejevega modrovanja; toda ostreje motrečim, nam ne more ostati prikrito, da uči drugi del »Pisarije« vendarle isto resnico, katero poudarja Goethe v svoji poslanici, namreč resnico, da naravnost poučno, moralizovalno slovstvo, kakršnega si želita Prešernov »pisar« in naslovljenec (adresat) Goethejeve poslanice, je nesmiselno.

Ko pa slišimo Goetheja govoriti o različnem pomenu govorjene in tiskane besede (vv. 22. sled.), se še zlasti spomnimo nehote Prešernovih vrstic:

»To govori se, kar na jezik pride,
Pogovor, ko na uho več ne bije,
Ko zjutranja meglà se v nič razide;
Kar v bukvah je natisnjenega, vpije,

To bratec! med učene gre lingviste,
In priča od jezika lepotije.«

Vendar ne smemo prezreti, da izkuša Goethe pomen tega razločka znižati ali celo ovreči, Prešeren pa ga naglaša kakor Schiller v znanem prologu k Wallensteinu:

»Denn schnell und spurlos geht des Mimen Kunst
Die wunderbare, an dem Sinn vorüber,
Wenn das Gebild des Meißels, der Gesang
Des Dichters nach Jahrtausenden noch leben.
Hier stirbt der Zauber mit dem Künstler ab,
Und wie der Klang verhallt in dem Ohr,
Verrauscht des Augenblicks geschwinde Schöpfung,
Und ihren Ruhm bewahrt kein dauernd Werk.«

Če se ne oziramo na »Nove pisarije« začetek, sorodnost med Goethejevim in Prešernovim umotvorom pač ni tako tesna, da bi smeli radi tega med njima že konstatovati zgodovinsko zvezo in odvisnost; saj se podobne misli v podobnih odnošajih lahko rodijo v različnih glavah; tako bi bilo samo ob sebi verjetno, da so slične slovstvene razmere in nakane Goetheju in (dobrih trideset let pozneje) Prešernu izvabile slično sodbo o našem slovstvu — toda začetek! Sličnost začetnih verzov se ne da umeti, če ne mislimo na zgodovinsko odvisnost.

Prešernovo »Pisarijo« smo imenovali satiro, in po vsi pravici: ridendo docet — ironija ji je sredstvo, in s tem sredstvom pobija učenec uspešno napačne nazore pisarjeve. Ironije pač vobče pogrešamo pri Goetheju; njegova poslanica se zdi človeku resen proizvod v resni obliki;¹⁾ le v vrstici 14. in 15. mahne pesnik, kakor se vidi, enkrat po nasprotnikih:

»Was sollte man oder was könnten
Biedere Männer vereint, was könnten die Herrscher bewirken?«

Tem besedam pristavlja Strehlke: »Offenbar schwebten dem Dichter doch nur Verschärfung der Censur und ähnliche Maßregeln vor.« Da se je Goethe taknil cenzure, ironski poudarjajoč nje pomen, nas živo spominja na razmerje med Prešernom in njegovim cenzorjem, ki nastopa v »Pisariji« kot oblasten »pisar«.

Že zgoraj smo navedli besede Strehlkejeve, da se ne sme prezreti ironija »in dem folgenden Gedicht«, to je v drugi Goethejevi poslanici, ki je s prvo v ozki zvezi; oni prijatelj, kateremu je Goethe v prvi poslanici razodel svoje misli o poučnem slovstvu, bi bil sicer s tem odgovorom že zadovoljen:

Str. 262.:

». . . so möchte
Meinetwegen die Menge sich halten im Leben und Lesen

¹⁾ Strehlke pravi sicer (str. 257.): »Die Ironie, die sich in der Behandlung det ganzen Stoffes in diesem und namentlich in dem folgenden Gedicht zeigt, ist nicht immer erkannt worden.« Vendar oporekajo temu drugi razlagatelji, glej M. W. Götzingerja »Deutsche Dichter« I, str. 644: »Der verständige Leser wird bald herausfühlen, dass das, was der Dichter dem würdigen Freund schreibt, im vollkommenen Ernste seine durch Erfahrung und Reflexion gewonnenen Ansichten und Empfindungen anspreche.«

Wie sie könnte; doch denke dir nur die Töchter im Hause,
Die mir der kuppelnde Dichter mit allem Bösen bekannt mecht.«

Kdo bi v tem »prijatelju« Goethejevem, ki tako nežno skrbi »für die Töchter im Hause«, ne spoznal brž Prešernovega pisarja, boječega se balad in tragedij, češ:

»Da bi Kranjice strupa 'z njih ne pile,
Ljubezni sladke, ki srce zapelje,
Bi z Romejevo Juljo ne čutile.

Toda Goethe svojega prijatelja hitro potolaži; dekletom naj se namreč knjige sploh ne dajejo v roke, za dekleta je dovolj drugih opravil — naj opravljajo klet, kuhinjo:

»Wünscht sie dann endlich zu lesen, so wählt sie gewisslich ein Kochbuch,
Deren Hunderte schon die eifrigen Pressen uns geben.«

Vkljub Götzingerju in Viehoftu (Goethe's Gedichte, I., str. 369.) se ne morem sprijazniti z mislijo, da bi to bilo resno in pravo prepričanje Goethejevo in ne ironija; potemtakem se pa ta druga poslanica po glavni misli in ne po nje ironski smeri dodobra sklada s Prešernovo »Pisarijo«; vendar bi pričalo o neosnovani samovoljnosti, če bi hoteli samo spričo te splošne podobnosti dalje sklepati; opravičevati se da tako primerjanje le z ozirom na začetne verze.

(Konec prih.)

Kopitarjeva knjižnica. Hvaležno delo bi bilo pregledati vse knjige Kopitarjeve, ki so prišle v ljubljansko licealno knjižnico, pred vsem pa določiti natančno njih število, omeniti važnejša dela in iztiske. Pred dražbo Kopitarjeve knjižnice je izšel na Dunaju poseben katalog njegovih knjig, ki je doslej neznan, vsaj nihče ga še ni omenil. Najbrže so njegovi iztiski jako redki; enega hrani arhiv »Slovenske Matice« v Ljubljani z napisom: »Verzeichniss der in der Verlassenschaft des Herrn Bartholm. Kopitar, k. k. wirklichen Hofrathes, ersten Custos der k. k. Hofbibliothek, k. k. Bücher-Censors, Ritters des königl. preuss. Verdienst-Ordens und Mitgliedes mehrerer gelehrten Gesellschaften, gehörigen werthvollen Bücher und Handschriften, grösstentheils sprachwissenschaftlich, vorzüglich in allen slavischen Sprachen, welche den 1845 Vormittags in den gewöhnlichen Licitations-Stunden, und an den darauf folgenden Tagen, in der Stadt Nr. 1100 (Bürgerspital), 1. Hof, 6. Stiege, im 3. Stock rechts, gegen baare Bezahlung öffentlich versteigert werden.

Wien 1845. Zu haben à kr. bei Jakob Bader in der Strobelgasse, und Math. Kuppitsch in der Augustinergasse.« — Knjižica obsega 51 str. in štev. knjig (nekateri v več iztiskih) 932 + 146. Poleg tega iztiska se nahaja v arhivu »Matice Slovenske« najbrže od prof. Marna popisani list, na katerem se med drugim bere: . . . »der gesammte Kopitarsche Büchervorrath beträgt Nr. 932

» 146

1078 Werke

199 Duplicate

nur 979 Werke — mit Einschluss der Manuscripte.«